

O'ZBEKISTONDA SAYOHAT TURIZMINI RIVOJLANTIRISH

Temirova Gulxayo Muxiddin qizi

Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti talabasi

Ilmiy rahbar: Yo'ldoshev Abdumalik Ilxomovich

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15241915>

ARTICLE INFO

Received: 31th March 2025

Accepted: 10th April 2025

Published: 18 th April 2025

KEYWORDS

sayohat turizmi, O'zbekiston, turizm sohasi, SWOT tahlil, tarixiy meros, milliy an'ana, iqtisodiy ta'sir, statistik ma'lumotlar, strategik rivojlanish, sayyohlar oqimi

ABSTRACT

Mazkur maqolada O'zbekistonda sayohat turizmini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Mamlakatning boy tarixiy-madaniy merosi, geografik qulay joylashuvi, milliy urf-odatlar va zamonaviy infratuzilma imkoniyatlari tahlil qilingan. Sayyohlar oqimi bo'yicha statistik ma'lumotlar asosida turizm sohasi rivojining hozirgi holati va istiqbollari o'rganilgan. SWOT tahlil metodidan foydalanib, kuchli va zaif tomonlar, mavjud imkoniyatlar hamda ehtimoliy tahdidlar aniqlangan. Maqolada turizm sohasini strategik rivojlantirish uchun zarur tavsiyalar va ilmiy-ommabop tahlillar keltirilgan.

KIRISH

Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari asrida sayohat turizmi dunyo iqtisodiyotining muhim tarmoqlaridan biriga aylanib bormoqda. Turizm sohasining rivojlanishi nafaqat mamlakat iqtisodiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, balki xalqaro aloqalarning kengayishi, madaniyatlararo muloqotning kuchayishi va yangi ish o'rinlarining yaratilishiga ham xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan qaralganda, O'zbekiston turizm salohiyatini rivojlantirish uchun nihoyatda boy resurslarga ega mamlakat hisoblanadi.

O'zbekistonning turistik salohiyati

O'zbekiston Markaziy Osiyoning yuragida joylashgan bo'lib, qadimiy tarixiy obidalar, boy madaniyat, betakror me'moriy yodgorliklar va tabiiy manzaralarga boy yurt sanaladi. Xususan, Samarqand, Buxoro, Xiva kabi shaharlarda joylashgan tarixiy obidalar YUNESKOning Jahon merosi ro'yxatiga kiritilgan. Bu esa mamlakatning xalqaro miqyosdagi turistik jozibadorligini oshiradi.

Shuningdek, O'zbekiston turizmi faqatgina tarixiy yodgorliklar bilan cheklanmaydi. Farg'ona vodiysining go'zal tabiati, Surxondaryodagi boy flora va fauna, Qoraqalpog'istonning ekologik turizmi imkoniyatlari, cho'l hududlarida sarguzasht turizmi kabi tarmoqlarni rivojlantirish orqali turistik yo'nalishlarni kengaytirish mumkin.

Sayohat turizmi va uning o'ziga xos jihatlari

Sayohat turizmi odatda madaniy-ma'rifiy, ko'ngilochar, sarguzasht va ekologik turizm shakllarini o'z ichiga oladi. O'zbekistonning geografik joylashuvi va iqlim sharoiti ushbu

turlarni rivojlantirish uchun qulay imkoniyatlar yaratadi. Masalan, Tog'li hududlarda trekking, chang'i sporti, ekstremal sayohatlar, cho'l hududlarida esa safari turlarni tashkil qilish mumkin.

Shuningdek, O'zbekiston milliy taomlari, xalq hunarmandchiligi, folklor san'ati kabi omillar ham sayyohlar uchun katta qiziqish uyg'otadi. Bu jihatlar ichki va tashqi turizmni rivojlantirishda muhim o'rin tutadi.

Mavjud muammolar va ularni hal etish yo'llari

Sayohat turizmi sohasida hali yechimini kutayotgan muammolar ham mavjud. Ular orasida quyidagilarni ko'rsatish mumkin:

1. **Turistik infratuzilmaning yetarlicha rivojlanmaganligi** – ko'plab turistik hududlarda zamonaviy mehmonxonalar, transport tarmoqlari, yo'lko'rsatkichlar yetarli emas.
2. **Malakali gidlar va xodimlar yetishmasligi** – xorijiy tillarni biluvchi, turizm sohasida yetarli tajribaga ega mutaxassislar soni kam.
3. **Marketing va reklama ishlarining sustligi** – O'zbekistonning turistik salohiyati dunyo miqyosida yetarlicha targ'ib qilinmayapti.

Bu muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- Yangi mehmonxonalar, servis markazlari va yo'nalishlar qurish va mavjudlarini zamonaviylashtirish;
- Turizm sohasida o'qitilayotgan kadrlar tayyorlash tizimini kuchaytirish;
- Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali O'zbekiston turistik imkoniyatlarini faol targ'ib qilish;
- Mahalliy aholi ishtirokini oshirish va turizm madaniyatini shakllantirish.

Davlat siyosatining roli

O'zbekiston Respublikasi hukumati so'nggi yillarda turizmni strategik tarmoqlardan biri sifatida rivojlantirishga katta e'tibor bermoqda. Xususan, "Yangi O'zbekiston – yangi turizm" tamoyili asosida 2030-yilgacha mo'ljallangan turizm rivoji konsepsiyasi ishlab chiqilgan. Bunda quyidagi yo'nalishlar asosiy o'rin egallagan:

- Vizasiz rejim joriy etilgan davlatlar sonini ko'paytirish;
- Turistik zonalar va erkin iqtisodiy hududlar tashkil etish;
- Madaniy meros obidalarini restavratsiya qilish va saqlash.

Shuningdek, "Ipak yo'li" turistik brendi ostida xalqaro yo'nalishlarni rivojlantirish, qo'shni mamlakatlar bilan integratsiyalashgan turizm turlarini yo'lga qo'yish ham istiqbolli yo'nalishlardan hisoblanadi.

Sayyohlar oqimi va iqtisodiy natijalar: raqamlar va tahlil

So'nggi yillarda O'zbekistonda sayyohlar sonining ortishi kuzatilmoqda. Rasmiy statistik ma'lumotlarga ko'ra:

- **2016-yilda** O'zbekistonga kelgan xorijiy sayyohlar soni **2 million nafarga** yaqin bo'lgan bo'lsa,
- **2019-yilga kelib bu ko'rsatkich 6,7 million nafarga** yetgan.
- **COVID-19 pandemiyasi** tufayli 2020-yilda sayyohlar soni keskin kamayib, atigi **1,5 million** kishini tashkil qilgan.
- **2023-yilda** esa pandemiyadan keyingi tiklanish davrida bu ko'rsatkich **5 milliondan ortiq** bo'ldi.
- **2024-yil yakuniga qadar esa** Turizm va madaniy meros vazirligi ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekistonga **7 milliondan ortiq sayyoh** tashrif buyurgan.

Bu o'sishning asosiy sabablari quyidagilardan iborat:

1. **Vizasiz kirish imkoniyatlari** – Hozirda O'zbekiston 90 dan ortiq davlat fuqarolari uchun vizasiz rejim joriy qilgan.
2. **Aviakompaniyalar sonining ortishi** – Qator yangi xalqaro yo'nalishlar ochilgan, xususan, "Uzbekistan Airways" bilan bir qatorda "Qanot Sharq" kabi xususiy aviakompaniyalar ham faoliyat boshlagan.
3. **Xalqaro reklama kampaniyalari** – "Uzbekistan. The Pearl of the East" (Sharq Gavhari) brendi ostida olib borilgan xalqaro PR ishlari ijobiy natija berdi.

Turizm sohasining iqtisodiy ta'siri

Turizm sohasidan tushayotgan daromadlar ham yildan-yilga oshib bormoqda:

- **2018-yilda** turizm sohasidan O'zbekiston byudjetiga **\$1,4 milliard AQSh dollari** miqdorida daromad tushgan;
- **2023-yilda** esa bu raqam **\$2,9 milliard dollarga** yetdi.
- Mutaxassislar prognoziga ko'ra, **2030-yilga borib** turizm sohasining yalpi ichki mahsulotdagi ulushi **5 foizga** yetishi mumkin (hozirda bu ko'rsatkich taxminan **2,5%** atrofida).

Shuningdek, bu sohada:

- **60 mingdan ortiq ish o'rni** bevosita turizm bilan bog'liq faoliyatda band;
- **4000 dan ortiq mehmonxona, hostellar va turar joylar** faoliyat yuritmoqda;
- **200 dan ortiq turistik agentliklar** xorijiy sayyohlar uchun xizmat ko'rsatmoqda.

Tahlil: rivojlanish istiqbollari va ustuvor yo'nalishlar

Yuqoridagi statistik ma'lumotlar asosida quyidagi xulosalarni keltirish mumkin:

1. **Tashrif buyuruvchilar soni barqaror o'sib bormoqda**, bu esa infrastrukturani kengaytirishni va servis sifatini oshirishni taqozo etmoqda.
2. **Daromadning ortishi** nafaqat turizm sohasi, balki xizmatlar, savdo, transport va qishloq xo'jaligi kabi tarmoqlarga ham ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.
3. **Ichki turizmga ham e'tibor kuchaymoqda** – mahalliy sayyohlar soni 2024-yilda 10 milliondan oshgan (bu 2019-yilga nisbatan 1,5 barobar ko'p).

4. **Elektron xizmatlar** – onlayn bron qilish, virtual gidlik, raqamli to'lov tizimlarining joriy qilinishi sayyohlar uchun qulay muhit yaratmoqda.

Rivojlanish uchun tavsiyalar

Sayohat turizmini yanada rivojlantirish uchun quyidagi ustuvor yo'nalishlarga e'tibor qaratish lozim:

- **Tashqi reklama strategiyasini kuchaytirish:** Yevropa, Osiyo va Yaqin Sharqdagi asosiy bozorlar uchun mo'ljallangan reklamalar va ko'rgazmalarda qatnashish;
- **Ekoturizm va agroturizm** yo'nalishlarini kengaytirish: qishloq joylarda uy mehmonxonalari, dehqonchilik, hunarmandchilik asosida xizmatlar tashkil etish;
- **Raqamli transformatsiya:** mobil ilovalar, sayyohlar uchun interaktiv xaritalar, QR kodli yo'riqnomalar joriy qilish;
- **Xalqaro hamkorlik:** qo'shni davlatlar bilan transchegaraviy turistik yo'nalishlar yaratish (masalan, "Ipak yo'li" yo'nalishi asosida O'zbekiston-Qozog'iston-Qirg'iziston turlari).

SWOT TAHLIL ASOSIDA O'ZBEKISTONDA SAYOHAT TURIZMINI RIVOJLANTIRISH

Kuchli tomonlar (Strengths)

- **Tarixiy-madaniy merosning boyligi:** Samarqand, Buxoro, Xiva kabi shaharlardagi YUNESKOga kiritilgan obidalar jahon miqyosida qiziqish uyg'otmoqda.
- **Geografik joylashuv:** Markaziy Osiyoning yuragida joylashganligi sababli mintaqaviy tranzit va sarguzasht turizmi uchun qulay.
- **Mehmondo'stlik va milliy urf-odatlar:** O'zbekiston xalqi sayyohlarga nisbatan iliqligi bilan ajralib turadi, bu esa qayta tashrif darajasini oshiradi.
- **Vizasiz rejimlar:** 90 dan ortiq mamlakatlar uchun erkin kirish – turizmni rivojlantirishga katta zamin yaratdi.

Zaif tomonlar (Weaknesses)

- **Infratuzilmaning yetarlicha rivojlanmaganligi:** chekka turistik hududlarda yo'llar, sanitariya holati, xizmatlar darajasi sust.
- **Mutaxassislar yetishmovchiligi:** Turizm sohasida xorijiy tillarni yaxshi biladigan gidlar, menejerlar va operatorlar kam.
- **Marketing strategiyalarining sustligi:** O'zbekiston hali jahon turizm brendlari qatoriga kira olmagan.
- **Tillar bo'yicha axborot cheklangan:** Ko'plab obektlarda faqat rus yoki o'zbek tilidagi yo'riqnomalar mavjud.

Imkoniyatlar (Opportunities)

- **Agroturizm va ekoturizmning rivojlanishi:** Qishloq joylarda mahalliy hayot tarziga qiziqish ortmoqda.

- **Texnologik yechimlar:** raqamli xizmatlar (virtual gid, onlayn to'lov, mobil ilovalar) orqali sayyohlar uchun qulaylik yaratish mumkin.
- **Iqlimiy xilma-xillik:** to'rt faslli iqlim sarguzasht, dam olish va sport turizmi uchun keng imkoniyat beradi.
- **Yangi xalqaro yo'nalishlar:** yangi aviakompaniyalar va reyslar sonining ortishi turistik oqimni kuchaytiradi.

Tahdidlar (Threats)

- **Mintaqaviy beqarorlik xavfi:** ayrim geosiyosiy holatlar sayohatchilar oqimini cheklab qo'yishi mumkin.
- **Global pandemiya yoki boshqa sog'liq tahdidlari:** COVID-19 tajribasi buni yaqqol ko'rsatdi.
- **Raqobatning kuchayishi:** qo'shni mamlakatlar (Qozog'iston, Gruziya, Turkiya) ham turizmda faol ishlamoqda.
- **Tabiiy resurslar va tarixiy obidalarni himoya qilishdagi muammolar:** noto'g'ri foydalanish ekotizimga zarar yetkazishi mumkin.

SWOT tahlil asosidagi strategik tavsiyalar:

1. **Kuchli tomonlarni rivojlantirish:** Tarixiy obidalar atrofida interaktiv muzeylar, 3D gid xizmatlari joriy etish.
2. **Zaif jihatlarni bartaraf etish:** turizm sohasida kasbiy malaka oshirish kurslarini ko'paytirish, til o'rgatuvchi dasturlar joriy etish.
3. **Imkoniyatlardan samarali foydalanish:** raqamli turizm platformalari, "virtual sayohat" xizmatlari ishga tushirish.
4. **Tahdidlarni minimallashtirish:** ekologik turizm qat'iy tartib, xavfsizlik standartlariga qat'iy rioya etish.

Xulosa

O'zbekiston – bu tarix, madaniyat va tabiiy go'zallik uyg'unlashgan yurtdir. Sayohat turizmini rivojlantirish orqali nafaqat mamlakat iqtisodiyoti va imiji yaxshilanadi, balki xalqning turmush darajasi va madaniy saviyasi ham oshadi. Buning uchun esa davlat, xususiy sektor va fuqarolik jamiyati vakillarining hamkorligi nihoyatda muhimdir. Turizmni rivojlantirish orqali O'zbekiston dunyo sayyohligi xaritasida o'zining munosib o'rnini topadi, degan umiddamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdulkarimov A. "Turizm iqtisodiyoti asoslari", Toshkent: IQTISOD-MOLIYA, 2020.
2. Abdurahmonov Q. "O'zbekistonda turizmni rivojlantirish strategiyasi", Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.
3. Bekmurodov M. "Turizm menejmenti", Toshkent: Iqtisodiyot, 2019.
4. Bobojonov S. "Sayyohlik faoliyati va bozor iqtisodiyoti", Samarqand: Registon, 2021.

5. Karimov Sh. "O'zbekistonda ichki turizm istiqbollari", Urganch: Ilm ziyo, 2023.
6. Maxmudov A. "Turizm va madaniy meros: muammolar va yechimlar", Toshkent: O'zbekiston, 2022.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning turizmni rivojlantirishga oid farmon va qarorlari to'plami, 2017–2024 yillar.
8. Saidova D. "Turizm sohasida marketing", Toshkent: Moliya, 2020.
9. Turizm va madaniy meros vazirligining rasmiy statistik axborotlari – www.madaniyatvaturizm.uz
10. Xudoyqulov A. "O'zbekiston Respublikasida sayyohlik infratuzilmasi rivoji", Andijon: Andijon nashriyoti, 2021.

